

12190 (Sunds h.); (7) 634 12130; (7b) bot. gartner Axel Lange; (8) 107 1947; (9) 161 1906/23:912.

PROSA

I haverne står stikkelsbærbuske som små springvand af forårsgrønt (a), det ser ud, som om proppen var røget af en flaske; det sprøjter i vejret med grønt. Den har skudt foråret ind! (b); (efterår:) en arrig, gammel, kulret en ... nu står den som smurt ind i møjne (c) *Mogens Lorentzen* (1). Stikkelsbærbuskene [strækker] deres svaje, styrkespændte grenbuer besat med små grønne blad-blus, ligesom overslikket af spredte St. Elmsildsluer. – Stikkelsbærbuskenes grønne, svulmende krinoliner *Knud Poulsen* (2). Valdemar Rørdam, Stikkelsbærbuske (3).

LITTERATUR: (1) a 556b 29; b 556c 86; c 556d 14; (2) 730b 30,74; (3) 789q 26f.

Solbær, *Ribes nigrum*

De klokkeformede, udvendig grønne, indvendig violetrøde blomster sidder i hængende klaser, bærrerne er kuglerunde og halvmat kulsorte.

Små gule sekretdråber overalt på knopper og grønne dele, især på bladenes underside, giver hele busken en karakteristisk stærk lugt. Alm. dyrket i haver, sjældent vildtvoksende eller forvildet i fugtige skove og krat.

Navnet (1624ff) stammer rimeligvis fra ældre danske ord som sole for (salt) fiskeafkog og hentyder da til den stramme lugt og bærrernes stærke smag (1). Indgår i nogle stednavne, således Solbærhullet ved Esrom og Solbærenge ved Gisselfeld. *Gigtbær* 1795–1838 anvendt mod gigt, *olbær* 1806–10 omtydnet af *ølbær* 1808ff, Øjylland (kun om vildtvoksende solbær), til hollandsk aal, plattysk adel 'ajle, møddingvand' (2).

LITTERATUR: (1) 401 1953,99f; (2) 689 2,442f.

DYRKNING, BÆRRENS ANVENDELSE

Solbær synes temmelig sent at være kommet i kultur som frugtbusk, vel på grund af dens særprægede lugt og smag. O. 1800 skrives, at »bladene har en for de fleste mennesker ubehagelig lugt og smag«; »mange holder af bærrerne som en behagelig spise, men andre kan ikke fordrage endog lugten deraf« (1). 1802 findes solbær i haver på Læsø (2). Bærrerne syltes som ribs,

Ofte foretrak man solbærbrændevin fremfor den gemene dram.
Tegning i Folkekalender for Danmark, 1857.

anvendes til vin og tørret til en vandvælling (3), på NFyn er busken o. 1850 mere sjælden i frugthaver end ribs og stikkelsbær (4). Nu er den genstand for en betydelig avl til fabrikker, bærrenes C-vitaminholdige saft sælges i forretninger; 1957 udførtes ca. 600.000 kg (5). Arealet i erhvervsavl var 1967 ca. 440 ha, høsten 950 t med godt 5 mill. kr. salgsværdi; det samlede konsum ansloges til 1715 t.

Solbær sat på brændevin regnes for en finere snaps end den almindelige klare dram (6), man hælder blot brændevin på en flaske halvt eller trekvart fuld med de modne bær, en solbær-snaps eller -rom kan også kvinder være bekendt at drikke (7), karlen får en flaske solbærbrændevin med på markarbejde (Dybbøl o. 1875; 8). Unge blade tilsat krydderier kan også bruges til et spiritusudtræk (9), de farver brændevinen gul (1). Solbærvin og -rom fremstilles nu på fabrikker.

LITTERATUR: (1) 739 2,1800,196f; 398 1806,229 og 1821,275; (2) 73 132; (3) 398 1806,229; 427 1809,58; (4) 760 279; (5) 630 19/9 1957; (6) 760 528; (7) 747 140-42 (1812ff); 634 12164(ØFyn o. 1900), 13408 (Sundeved o. 1880); (8) 634 12130/10; (9) 747 140-42.

TE- OG TOBAKSERSTATNING, LÆGEMIDLER

Mange synes, at et bladafkog er mere velsmagende end kinesisk te (1800; 1), denne anvendelse nævnes også siden hen (2), således på Læsø og Falster (3) samt under sidste verdenskrig (4). Tørre solbærblade er blevet røget som tobak, »røgen var ikke så ildelugtende« (5).

En te eller et ølafkog af bladene plukket lige efter løvspringet kan drikkes for gigt, hoste og åndenød (1809ff; 6), astma (7), som urindrivende middel (4), mod gigt drikkes et øldekøkt af knopper eller årgamle skud (Angel; 8), billedhuggeren H. V. Bissen (d. 1913) anbefalede dette gigtmiddel (9), andre råd var bær og blade eller knopper sat på brændevin (1812; 10), bærrene sat på rom (2), et vand- eller ølafkog af bærrene (11); det værnede mod gigt at spise mange solbær (1798; 12).

Bærrene virker rensende, urindrivende, smertestillende, den indkogte saft roses for halsbetændelse (o. 1800; 13), frugtsaften som et husråd mod kighoste, ekstrakt af bladene giver et urindrivende middel (14). Solbærbrændevin var en god »opstrammer«, når man frøs eller havde ondt i maven (15), man tog solbærrom mod forkølelse og mavepine (Sønderjylland; 16).

Egeløv og solbærblade koges i eddike til mund-

vand (1614,1624; 17). Solbær og gammelt fedt blandes til salve på hestens hævelser (Holsten? 1700-t; 18).

Farmakopeen 1772 anfører bladknopperne.

LITTERATUR: (1) 739 2, 196; (2) 32 39; (3) 634 12191 (o. 1900); 865 180; (4) 790 1,1941,248; (5) 634 12206 (v. Lemvig o. 1880), 12130 (Dybbøl 1917); (6) 427 1809,58; 282 1852,6; 32 1856,391; (7) 107 1948; (8) 885 15,1938-39,135; (9) 725 9/8 1941; (10) 747 142; (11) 282 6; (12) 509 1, 77 jf. 398 1806,229; (13) 739 2,1800,197; 398 1806,229; (14) 599b 2,413; (15) 760 528; (16) 634 16647 (o. 1890); (17) 82 83; (18) 83 114.

DIVERSE

Man skal plante solbær så langt fra huse og træer, at de ikke står i skygge, regnvandsdryp er gift for dem (Lemvigegen o. 1880; 1).

Med solbærkviste hæftet på huset St. Hans aften er man værnede mod hekse (Vendsyssel; 2).

Danmarks »største« solbærbusk ved det gamle toldsted i Alsodde, Mariager fjord, var 2,5 meter høj og 18-20 meter i omkreds; fældet 1953 (3).

LITTERATUR: (1) 634 12206; (2) 161 1906/23: 1229; (3) 524 10/6 1953.

Ribs, *Ribes rubrum coll.*

1-2 meter høj busk med tætte hængende klaser af små gulgrønne eller brunrøde blomster og røde bær. Almindelig dyrket, sjældnere sorter med hvidgule bær; ret hyppigt vildtvoksende og forvildet i krat og ellesumpe.

Ribes o. 1600ff af det botaniske slægtsnavn, der menes at stamme fra arabisk ribâs = en art rabarber (begge sylrige), eller henføres til tysk rebe = vinranke. *Sankt Johannesbær* 1648-88 fra tysk, bærrene er i Mellemeuropa modne omkring St. Hans dag 24/6, *Johannesdruer* 1649; *vintorn* 1664, *Hansbær* Sønderjylland 1774ff, *SSlesvig, vinbær* 1775ff, Sønderjylland, frugtstanden ligner en vinklase, desuden anvendt til vin; i stednavnet Vindbylund ved Randers (1430 Winbærlund); *Johannesbær* 1793-1820 (1).

FJÆLDRIBS 1793ff, *Ribes alpinum*; bladene med glinsende underside springer meget tidligt ud, de grøngule blomster sidder i mere eller mindre oprette klaser, bærrene er røde og uden smag; hyppig i haver (hæk og undervækst) og hegn, vildtvoksende på Møn og Bornholm.

Korendebusk, -træ, -torn etc. o. 1700; Born-